

MESTRES DE MINYONS D'ALBINYANA

MANUEL BOFARULL I TERRADES

Al segle xvi, època en què trobem els primers mestres d'Albinyana, aquests personatges apareixien sota la graciosa denominació de «mestre de minyons». El 1870 trobem la primera «mestressa».

Aquest treball abraça, doncs, més de 400 anys. Posats per ordre cronològic s'anomenen un centenar llarg de professors i professores i un reguitzell d'incòmodes locals habilitats per a escola. Aquestes esforçades persones, sovint mal pagades, s'esmerçaren en la feixuga tasca d'ensenyar de lletra als albinyanencs.

Valgui aquesta compilació com a homenatge a tots ells.

MESTRES DE MINYONS D'ALBINYANA

EXPLICACIÓ

Al segle XVI, en què descobrim els primers mestres d'Albinyana, aquests personatges apareixien sota la graciosa denominació de «mestre de minyons». El 1870 trobem les primeres «mestresses». Les dades que aquí posem per ordre cronològic les hem pouat, disperses i sovint mig amagades, en papers de l'Ajuntament i de la rectoria. Dit sigui de pas, les oferim per ordre cronològic.

FINS A L'ANY 1700

En un gairebé il·legible «quadern de deutoris», de la rectoria, apareix, l'octubre i el novembre del 1560, com a testimoni, un «Bertran del Pac, del regne de Fransa». Enlloc es diu que fes de mestre, però ho donem com a possible perquè de l'altra banda dels Pirineus en vingué algun altre i perquè el segle següent es repeteix aquest cognom.

El febrer del 1637 és testimoni d'uns esposoris un «Lluís Pax, estudiant de gramàtica y mestre de minyons del dit lloch de Albinyana...»

L'any següent, 1638, un testimoni de casament es diu Bernat Font; al febrer és qualificat de «estudiant de gramàtica y mestre de minyons», i al maig de «estudiant de Vilafranca».

Al setembre del 1646 fa de testimoni un «Antonius Pax, mestre de minyons», que, pensem, era de la nissaga que abans hem trobat.

Passen vint anys, i en un casori de *juny de 1667* surt un «*Joan Amill, mestre...*»

El 6/7/1667, mossèn Pere Robert desposa aquest *Joan Amill*, «mestre de minyons de Albinyana, fill de Joan Amill sabater del lloch de Sterri de Àneo, marquesat de Pallás y Bisbat de Urgell y de Magdalena de aquell muller vuy Roca en segones núpties, amb Catarina Pax, donseilla filla de Jaume Pax de Albinyana y de Magdalena de aquell muller...» Així, a cop d'ull, diríem que aquest Amill, nou mestre, emparenta amb els Pax (o Pachs), mestres anteriors.

Al *juliol de 1686* topem amb un altre mestre que fa de testimoni: *Joan Prats*, del qual se'ns diu que és «fill de Joseph Prats q^e y Catarina, muller sua, del lloch de Palau del Vidre, bisbat de Elna». No sabem si hi ha error a l'anotació, però a l'*agost d'aquest mateix 1686* és testimoni un «*Joseph Prat*, estudiant, mestre de minyons del pnt lloch». L'acompanya en aquest delicat paper «lo senyor Anton Riera soldat de cavall de la Cia. del Sr. Comissari General».

Al *febrer del 1693*, en uns esposoris, llegim: «Testes sunt *Petrus Joannes Mari* magister student dicti loci de Albinyana et *Joannes Amill* sutor dicti loci...» O sigui, que surt relacionat un mestre novençà amb el sabater Amill, el fill del qual feia de mestre el 1667.

Aquest Mari (o potser Mari) es casa el 16/2/1694 i apareix amb el doble nom de fonts canviat; així: «*Joan Pera Mari* olim mestre de achola del pnt lloch de Albinyana, fill del q^e Josep Mari y de Chaterina muller de aquell paiesos del lloch de Vall manya, bisbat de Elna, ab Teresa Soler, viuda relictà de Joan Soler paies de Albinyana... filla emperò del q^e Jph Rabella paies de Castellví de la Marca y de Chaterina... y rebuda informació de la cúria eglesiàstica [sic] de Barcelona en orde si lo dit Mari era libero...» Al gener del 1695 es casa Rosa Amill, filla del sabater Joan, amb Marc Granell de la Bisbal; n'és testimoni «*Joannes Marvá* [?], juris prudentie professor nunch morans in domo rectorie de Albinyana...»

En «*Petrus Joannes Mari*» —altra vegada se li capgiren els noms— és testimoni d'un casament al juny del 1695. Ara, però, no viu a Albinyana, sinó que és «habitator in parrochia de Monmell».

DEL 1701 AL 1800

Al *març i el juny del 1702* apareix com a testimoni, en sengles desposoris, un «*Isidro Steba* mestra de schola... residint a Albinyana...»

Al *gener i el febrer del 1704* surt un «*Joan Torrens*, mestre de schola del pnt lloch».

Del *1709 (1/7) al 1711 (26/2)* fa de mestre de minyons un *Joan Noet*, de Conesa.

Al *setembre del 1722* reapareix, testimoniant un altre casament, el vell conegut *Joan Pere Mari*, «mestre de minyons del pnt lloch», que s'allarga en aquesta feina fins al desembre de 1726.

Transcorre gairebé un quart de segle. A l'*octubre de 1746* ensopeguem amb dos testimonis dits «*Damiá Vivas*, fadrí teixidor de lli del pnt. lloch y *Domingo Amadó*, mestre de minyons de Albinyana».

Aquest passa com una ventada, perquè al *juliol del 1747* exerceix de mestre un *Anton Guinovart*.

Al *setembre del 1759* fa de testimoni un «*Pere Bertran de Flores*, mestre de minyons», que amb igual feina segueix el 1760 i 1761. Els anys 1785 i 1786 fa un altre cop de testimoni, però ara és qualificat de «manascal de Capellades».

Al *juny de 1768* és testimoni d'un casament «*Anton Amigó*, mestre de primeras lletras». L'anem trobant fins al 1775. Al *setembre i al novembre del 1784* exerceix de testimoni d'unes noces un «*Fco. Giraut*, maestro».

Del *novembre de 1794 al juny de 1803* trobem *Pere Amigó* com a mestre.

DEL 1801 AL 1850

El *1804* té lloc al bisbat de Barcelona el procés del rector *Vicenç Gelpí* contra l'esmentat *Pere Amigó*, que era, alhora, ermità, mestre i

secretari de l'Ajuntament. D'aquest plet i del personatge, l'autor n'ha parlat al treball «L'ermita de Sant Antoni d'Albinyana», aparegut a la *Miscel·lània Penedesenca 1995*.

Durant l'any 1805 topen, ostentant el càrrec de mestre, amb *Jaume Mercader Mercader*, nat a la Pobla de Montornès, fill de Manuel i de Teresa, que el 15/1/1812 es casa amb Magdalena Navarro Nin, d'Albinyana. Aquesta expirà al febrer del 1826, als 40 anys, de mort violenta, i al cap de quatre dies fou enterrada «ab expressa llicència del Sr. Alcalde major de Vilafranca». El mestre signa encara fins a l'any 1825. També ho fa del 1825 al 1828, però ara sense posar «mestre de minyons». Quan el 1824, acabada la guerra reialista, es fa un cens, en Mercader, que el confegeix, s'inclou, malgrat el seu triple càrrec, com a «pobre de solemnitat», per tal de quedar exempt d'impostos.

L'interval del *setembre del 1806 al febrer del 1808* apareix com a mestre un *Domingo Saavedra*.

A l'esmentat *cens del 1824* comptem 10 nens (cap nena) que van a l'escola; ho anoten així: «su ocupación en la literatura». Altres, de 7 a 13 anys, tenen aquestes feines: «Se ocupa en la custodia de cerdos», «su ocupación en ganar jornal», «en captar limosnas», «en el cultivo de la tierra»...

El 1844 és secretari de l'Ajuntament *Sebastià Alberich*, que té 25 anys; se li afegeix «Maestro de primeras letras». Casat amb Maria Rosell, n'enterren a Albinyana una filla de quatre mesos al mes de gener.

Aquest passa aviat, perquè al *març i el desembre del 1845* és secretari i mestre Víctor Zorrilla, casat, possiblement al Vendrell, amb Marianna Puig. Un fill, dit Romà, nascut a la vila, morí al maig de 1846 als 27 mesos; i a l'agost del mateix any, als cinc mesos, traspassa un altre fill, dit Leandre, nascut ja a Albinyana.

El 1845, el cèlebre Madoz explica, referint-se a Albinyana: «... tiene 140 casas de regular construcción, una escuela de primeras letras, dotada con los fondos públicos, a la que concurren 30 o 40 alumnos, una posada pública, carnicería con un matadero, y una iglesia parroquial servida por un cura propio...»

Escola de nenes del segle XIX.

DE 1851 A 1900

El 1851, com a testimoni d'un parell de casaments, surt «Francisco Martí, maestro de niños, habitante en la presente». Era casat amb Magdalena Porta, i el 1850 se'ls mor un fill d'onze mesos dit Josep.

Del 1852 al 1857 és secretari i mestre *Pau Arnabat Janer*, casat amb Marta Janer; el 1855 se'ls mor una nena de sis dies dita Carme.

L'any 1859 apareix un *Francisco Altés Riu* com a secretari de l'Ajuntament i professor d'ensenyament primari; havia nascut a Montblanc i morí a Albinyana el 1872. Era fill de Francesc i Maria, aquesta de Cardona. Al març del 1862 es queixa del mal estat del local de l'escola, que és al mateix edifici de l'Ajuntament; el local és humit, no té ni el llum ni la ventilació que calen; a més, no hi caben els 64 nens que hi van, i la volta, a causa de la filtració de l'aigua de pluja, amenaça amb ensorrar-se. També són en mal estat l'habitació del mestre i família. No hi ha diners, però l'Ajuntament acorda demanar una subvenció al Govern.

El professor Altés Riu és succeït a l'escola per son fill dit també Francesc, nat a la Riera i casat amb Rosa Sanabre de Bonastre. Aquest matrimoni —si no ens hem descomptat— té nou fills i el 1874 el mestre encara apadrina una nena incògnita. El darrer d'aquests descendents, dit Carles, serà capellà i morirà assassinat el 1936. Aquest mestre morí a l'abril del 1888.

Al *gener del 1870* es publiquen normes perquè els mestres jurin la Constitució. Llegim que a Albinyana només falta que la juri la *mestra Josepa Ferraté*.

A l'*agost del 1871* la Junta local del Primer Ensenyament i l'inspector visiten les escoles. Troben bons els resultats docents. Crida l'atenció de la Junta les escarransides quantitats destinades al material d'ambdues escoles. Al desembre d'aquest any la mestra Ferraté és traslladada a l'Aleixar i substituïda per *Asunción Pujol Carrera*, que era mestra a Cabacés. Aquesta cobra «550 ptes l'any, casa franca, retribució i demés drets que la llei concedeix a les mestres públiques».

Pensem que des del començament d'aquesta història de mestres l'escola era alguna dependència de l'edifici de l'Ajuntament. Per

exemple, al *maig del 1861*, quan el Consistori pren l'acord de «limpiar el ensuciadero que radica en la plaza Mayor enfrente la Casa Consistorial», s'esmenta que a la «letrina» que es vol construir s'hi entrarà per tres portes, una de les quals «vendrá al llano del primer piso (vulgo tripol) para entrar los niños de la escuela». (Aquesta qüestió fou comentada per l'autor a «Històries d'Albinyana», *Miscel·lània Penedesenca 1985*, pàgs. 60 i 61.)

El *1884* cerquen lloc per a l'escola de nenes i habitació per a la mestra. Voldrien llogar un local que Salvador Casellas Janer, de cai Magí de la plaça Major, té al carrer Quintanes; en demana 90 ptes. de lloguer a l'any, però ha de fer-hi algunes obres.

Al *març del 1886* té lloc la "santa visita". Tomba per les escoles i es fa constar que n'hi ha dues: la de nens, amb un promig d'assistència de 40, i la de nenes, amb unes 25.

Al *cens de 1887* Albinyana té 1.081 habitants (560 homes i 521 dones), dels quals 767 (348 homes i 419 dones) no saben llegir, cosa que representa el 70'95% de la població.

Al *març del 1887* el Govern Civil nomena mestra interina de les nenes *Teresa Par Vernís*, que al mes següent és substituïda per la mestra propietària *Maria Gelonch Fos*. Al juny, l'Ajuntament visita ambdues escola i queda «altamente satisfecho» del resultat.

El *1888* és curull de novetats escolars. Per l'abril mor el mestre Altés, substituït al mes següent, com a mestre interí dels nens, per *Rosend Rull Trilla*. Al cap de vuit dies es fa canvi d'escoles: la de nenes passa al local dels nens i a l'inrevés. A l'estiu es declara l'«enfermedad tifoidea» i les escoles tanquen. El mestre Rull demana que s'adobi l'«excusado» de l'escola; i la mestra Gelonch nega, per carta, que prohibeixi a les nenes anar a l'«excusado»; aquesta demana tres dies de llicència per anar a Reus a veure el seu marit, que està convalescent. A finals de setembre es produeix la renúncia del mestre Rull i el nomenament, com a interí, de *Cristòfol Ruiz Martí*. Mentre l'Ajuntament considera la necessitat de construir nous edificis destinats a escoles, el mestre es queixa que al seu local no hi ha prou llum, «puesto que al recibirse aquella de frente, además de ser perjudicial para la vista de los niños, no es suficiente, pues,

con excepción de los primeros, no pueden escribir ni leer los alumnos por falta de luz».

El 1889, el 12 de febrer, és nomenat mestre interí de nens *Joan Vidiella Costa*; no sabem si arribà a prendre possessió del càrrec, perquè el dia 22 es repeteix el nomenament, ara a favor de *Ramon Constantí Balear*, que al juliol passa a ser «mestre propietari». La mestra Gelonch es queixa per carta que les alumnes Dolors Vidal Jané i Madrona Figueras Rovira li falten al respecte i indueixen les altres que facin el mateix. A finals d'aquest any apareix anotat al llibre de baptismes el naixement de Joan Gané (per Jané) Gelon (per Gelonch), fill de Joan, guarnicioner de Reus, i de Maria, de Juncosa de les Garrigues; suposem que era fill de la mestra, tant pel seu cognom com perquè el part tingué lloc «en casa Escuela de Niñas». Bona lliçó de Ciències Naturals!

1891. El propietari del local que serveix d'escola de nens, Salvador Casellas, demana judicialment que en el termini de vuit dies desallotgin l'edifici. L'Ajuntament no troba cap altre lloc en «punto céntrico de la población» i disposa, per sortir del pas, que el mestre passi a viure a la rectoria de les Peces, gairebé acabada de construir, on, en una sala, instal·larà l'escola.

D'altra banda, Dolors Vidal Totusaus, vídua Robert, de ca l'Americano, que té llogats per 90 ptes. a l'any el local de les nenes i l'habitació de la mestra, vol apujar-ho a 140 l'any vinent. L'Ajuntament ho accepta, per un any, mentre cerca un altre local.

Al juliol d'aquest any hi ha «santa visita»: van a escola 50 nens i 35 nenes.

1892. A primers d'any el Govern Civil mana que al cap d'un mes es trobi «local oportuno» per als nens i habitació per al mestre; altrament, caurà una multa de 100 ptes. a l'alcalde i de 50 a cada regidor. La cosa fa efecte, i aviat l'escola queda instal·lada «en la nueva casa alquilada»; el mestre Constantí en pren possessió a les darreries d'abril. L'Ajuntament aprova el compte de 19 ptes. per a les despeses de trasllat de mobles i estris des de la rectoria de les Peces a la nova casa; en canvi, no li donen les 2'50 ptes. que el professor va esmerçar en un carro i mossos ni les 25 «por el alquiler que trató de la casa

propiedad de Dª Dolores Vidal denominada 'cal Bonich', porque nada autorizó el Ayuntamiento».

Al gener del 1893 lloguen una casa del carrer Quintanes, propietat d'Antoni Albà, per 100 ptes., per a escoles de nens i nenes i habitació de la mestra; queda així desllogada la del carrer Bonastre, propietat de Dolores Vidal, vda. Robert.

1894. Els sovintejats canvis de local per a les escoles sembla una mena de cançó enfadosa. Al febrer d'aquest any es lloga per 100 ptes., per a escola de nens i habitatge del mestre, «la casa n° 1 de la plaza Mayor», propietat de Salvador Casellas Vidal, a qui abans hem trobat; es deslloga, en conseqüència, la casa del carrer Bonastre, de Dolores Vidal.

¹² P. ¿Quién se lo ha enseñado á V. esto?

R. La vida de Jesucristo, el ejemplo de varones religiosos, mi conciencia, y las instrucciones que me han dado mis Padres y Maestros.

P. Con qué reverencia y palabras su esposa?

R. Inclínada la rodilla izquierda, besaré su mano, diciendo, á los reales pies de V. M.

P. Y á los grandes y títulos?

R. Teniendo ambos pies juntos y con inclinacion noble de cuerpo, y no de cabeza, saludaré así, B. á V. E. ó V. S. sus manos.

P. Qué respeto se merecen los padres espirituales ó sacerdotes?

R. El de Ministros del Señor, Gefes del Santuario, nuestros Pastores y Padres Espirituales.

P. Qué reverencia y tratamiento dará V. á los obispos?

R. Descubriéndme, y esperaré su bendición, les besaré el anillo de su mano, inclinada la rodilla izquierda, en señal de reconocer su alta dignidad de sucesores de los apóstoles y prelados de la Iglesia.

y les daré el tratamiento de V. S. I. ¹³

P. En qué ocasiones besará la mano á sus padres?

R. Al levantarme, al acabar de comer, al acostarme, y cuando les encuentre en alguna concurrencia.

P. El niño debe ser dócil con sus maestros?

R. No basta el respeto, amor y reconocimiento, es preciso ser dócil á sus consejos é instrucciones, considerando que son sus guías, y que se ha de gobernar por ellas.

P. Si es V. reprendido por un superior con razon, cómo se portará?

R. Bajaré los ojos en señal de humildad, procuraré que en mi semblante y acciones se descubran señales de mi arrepentimiento, agradeceré la reprension, y respetaré al que me lo diese como un amigo que se interesa en mi felicidad.

P. Y si alguna vez fuere reprendido sin motivo ¿qué hará?

R. Escucharé al repressor con respeto, le pediré tenga la bondad de escuchar mis descargos, los daré con sinceridad y sin engrinamiento; no confesaré la culpa sino la he cometido, pero tampoco me mostraré

Al *padró del 1895* consten, al carrer Bonastre, núm. 4, 2n, el mestre de nens Ramon Constantí, nat el 23/10/1851; la seva muller, Antònia Anguera Pons, nascuda l'1/11/1854, i dos fills; Joan, nat el 1880, i Maria, el mateix 1895; tots són fills de Reus, tret de la darrera, que ha nascut a Albinyana.

També apareix, com a mestra de nenes, al carrer Quintanes, sense número, *Celerina Rodríguez Barba*, nascuda el 1868 a Pozo Antiguo (Zamora); viu amb el marit, Teodoro Marín Martín, nascut el 1865 a Coreses (Zamora), serraller d'ofici. Suposem que aquesta mestra ja era a Albinyana el 1892, perquè presenta a l'Ajuntament els comptes del material de l'escola de 1892-93 i 1893-94, d'on resulta un sobrant de 12'77 ptes.

Al novembre d'aquest any es reconsidera el lloguer d'un local per a escola de nens; n'és propietari Francesc Calafell, del Vendrell; examinat per l'Ajuntament, es descobreix que «no reúne las condiciones necesarias»; l'escola passa al local de Dolors Vidal.

Al *maig del 1896* es torna enrere: es deslloga el darrer local i es lloga, per 90 ptes., el de Francesc Calafell.

A l'estiu, la mestra Celerina és destinada al poble de Madridanos, a la seva província natal; és substituïda, com a interina, per *Magdalena Ferran Salvador*. Els mobles i estris dels nens són traslladats al nou local, però el mestre Constantí es nega a ocupar la casa que li destinen per viure i denuncia a la Junta Provincial que «el nuevo local de la escuela amenaza ruina». Ve un arquitecte, a comprovar-ho, però el mestre es nega a obrir la classe per por que el local s'ensorri. Retornen al de la senyora Vidal.

Des de feia temps hi havia certa tibantor entre el rector, mossèn Narcís Barbany (1888-1897), i el mestre Constantí, a qui el primer titllava d'anarquista. No s'arriba a la conciliació, es veu la causa per injúries i, finalment, el capellà és traslladat.

Al *setembre del 1897* és nomenada mestra de les nenes, plaça vacant, *Maria Ponsetí Ponsetí*.

1901-1925

Quan hi ha passa de xarmpió —cosa freqüent— es tanquen les escoles. Al *febrer del 1901* la filla de la mestra agafa l'escarlatina, i les classes se suspelen fins que estigui curada del tot, no fos cas.

Pel *juliol de 1901* la Junta local de Primer Ensenyament visita les escoles i presencia els exàmens de final de curs. A la de nens, del mestre Constantí, hi ha una seixantena d'alumnes, «los cuales contestaron cumplidamente a cuantas preguntas se les hicieron relativas a las asignaturas de Religión, Gramática, Aritmética, Agricultura, Geografía e Historia, Geometría y Ciencias Físicas y Naturales, leyeron con corrección y presentaron trabajos caligráficos de redacción y de Escritura al dictado». A l'escola de nenes, que regeix la mestra Ponsetí, hi ha també una seixantena d'alumnes, «todas muy aseadas». Naturalment, «la Junta quedó altamente complacida».

Al setembre d'aquest any, però, l'Ajuntament facilita a la superioritat un detall dels edificis públics mal condicionats; entre ells —no se'n salva ni el mateix Ajuntament— hi ha l'escola de nens, al carrer Bonastre, 4, propietat de Dolors Vidal, i la de nenes, al carrer Quintanes, 18, propietat d'Antoni Albà Mata.

Cada final de curs, dels anys 1902 al 1906, amb els mateixos mestres, la Junta fa una visita. Observen una «asistencia numerosa» a les dues escoles, parlen de «los muchos niños concurrentes a la clase», i que hi ha 87 nenes, «todas muy aseadas y con el mayor orden y compostura». El 1906 (65 nens i 85 nenes) se celebra una exposició de labors, «siendo unas obras de ellas de adorno, algunas de uso y sobresaliendo el bordado de sedas; también había en la exposición cuadernos de dibujo, geometría y aritmética y algunos trabajos manuales».

A l'*abril del 1907* la mestra Ponsetí passa a exercir a Castellterçol en virtut de concurs de trasllat. És substituïda, interinament, per *Dolors Guasch Espina*. Quan a finals de curs es fa la ja acostumada visita de la Junta local, assisteixen a escola 60 nens i 40 nenes. Aquest any 1907 una nena llegeix un discurs donant les gràcies a la Junta, «quedando esta sumamente complacida, acordando se le expida la certificación del acto para que le sirva de mérito en su carrera».

Sembla, però, que la senyora Guasch no dura gaire, perquè de seguida trobem una *Remei Benaiges García*, que és ràpidament substituïda, amb caràcter interí, per *Isabel Marsal Porta*.

Aquest mateix any, en una inspecció, és considerat «deficiente» el local dels nens i «regular» el de les nenes, i per això es proposa que l'Ajuntament habiliti un altre lloc per als nens. L'inspector demana també a la Junta local que cridi l'atenció als pares de família perquè els seus fills assisteixin puntualment a les escoles.

A la visita de fi de curs del 1908, la mestra Marsal acull 50 nenes, i el professor Constantí 61 nens. D'aquest, la Junta escriu: «... en el largo espacio de 19 años que se halla al frente de esta escuela, sin que haya recibido recompensa material alguna, debido en gran parte a la pobreza del Ayuntamiento de este pueblo».

A final d'any les nenes tenen una nova mestra interina, dita *Júlia Pasalaigua Icart*.

1909. A final de curs van a escola 47 nens (Constantí) i 56 nenes (Pasalaigua). El mestre havia creat a l'escola, durant l'any, una «Caja de Ahorros Escolar». Ara es presenta el balanç: 591 impositcions voluntàries dels nens puguen 107'45 ptes.; 55 impositcions dels premis, 15 pessetes; 54 procedents de la subvenció municipal, 30; 28 impositcions procedents dels guanys, 18'10 ptes.; en total, 728 impositcions, equivalents a 170'55 pessetes.

Tot seguint el rebombori de nomenaments de mestres, ara interines, ara propietàries, al febrer del 1910 arriba *Seràpia Viel Gómez*, interina, que al juny és substituïda per la mestra en propietat *Àngela Baró Tintó*. Pel juliol van a escola 54 nens i 55 nenes, i la Caixa Escolar tanca amb 307'74 pessetes.

El 14/7/1914 la mestra Baró llegeix a la «M.I. Junta local» aquesta «Memoria técnica», de fi de curs, en la qual exalta les tradicionals virtuts que llavors adornaven el sexe femení:

«En cumplimiento de lo dispuesto en las disposiciones vigentes [sic] y con el beneplácito de Vds. doy principio a la lectura de la Memoria concisa que he redactado, haciendo constar los trabajos realizados

en esta Escuela, los resultados obtenidos por ellos y los obstáculos que han dificultado mi labor.

»No se han interrumpido las clases durante el curso. A todas las asignaturas se les ha dado la mayor extensión posible... Podrá esta M.I. Junta apreciar estos trabajos con los muchos y variados que figuran en la exposición.

»Sin perjuicio de las demás asignaturas se ha dado preferencia a la de labores, toda vez que éstas son de suma necesidad y utilidad a las niñas que vienen destinadas a ser amas de casa... En todos momentos y con ocasión de los desperfectos naturales causados en el trabajo a que se dediquen los padres, esposos e hijos se verán obligadas a coser, remendar y zurcir las camisas, pantalones, etc., y si no estuviesen adiestradas en tan utilísimas labores se causaría un gasto que, por pequeño que fuese, resultaría excesivo para una familia de labriegos. Además, que sin tales conocimientos sería preciso poseer mayor número de prendas y en ciertos momentos el aspecto de las ropas de los individuos ofrecería un aspecto repulsivo y de miseria que a todo trance debe evitar la mujer si quiere merecer con justicia el dictado de reina del hogar. Además... se les enseñan también algunas labores de primor y adorno y entre estas figuran con preferencia los bordados en blanco y en color, trabajos en rafia adornados con flores artificiales, encaje de bolillos, frivolidé, richelieu, etc. etc.

»Estoy satisfecha de los resultados obtenidos...

»Uno de los obstáculos principales es la irregularidad en la asistencia, debido las más de las veces al descuido o indiferencia de algunos padres... Otros obstáculos podrían citarse, como son la insuficiencia del local y sus malas condiciones...

»... conseguiremos la destrucción del analfabetismo, dando a nuestra población en particular y a nuestra patria en general mujeres dignas que sabrán cumplir en su día sus más sagrados deberes...»

Al *cens de finals del 1910*, d'un total de 943 albinyanencs, 546 (233 homes i 313 dones) no saben llegir; representen el 57'79% de la població.

La visita de la Junta local es repeteix cada estiu. Al *juliol del 1913* «la Junta aprecia los 114 problemas de Aritmética, 125 trabajos de análisis gramatical, 129 de redacción y escritura al dictado, 62 de traducción del catalán al castellano, 163 de caligrafía y 231 de dibujos

de varias clases, expuestos y cuidadosamente encuadernados en 74 cuadernos». A finals d'aquest any, al mestre Constantí se li concedeix el nou sou de 1.375 ptes. a l'any.

El 1916 la Junta local dóna un «voto de gracias» al mestre Constantí i a la mestra Baró «con motivo de la brillante Fiesta del Árbol que se celebró el 25 de marzo con asistencia de las autoridades de la localidad, habiéndose distinguido en dicho acto el cura ecónomo D. Francisco Toldrá Bernadas».

A l'abril del 1917 es presenta, com a mestra interina, *Isabel Rosell Ballester* i a l'octubre arriba la mestra propietària *Aleja Navas Soria*, en virtut de concurs de trasllat.

El 1918 passa el mateix amb els professors: al setembre compareix l'interí *Llorenç Borràs Cogul*; al primer d'octubre, com a propietari, *Joaquim Vallès Maduell*; i el 19 següent es presenta, com a mestre suplent, *Josep Queralt Paguroles*.

Al *deseembre del 1919* és nomenada mestra interina de nenes *Enriqueta Llorens Montlleó*.

Al *cens del 1920*, en Llorenç i l'Enriqueta viuen a despesa al carrer de Bonastre núm. 7, amb la família Pau Casellas Riambau i Maria Garriga Sanabre --cal Pau de la Canal. El mestre Vallès és solter, té llavors 23 anys i és de Constantí; la mestra Enriqueta en té 25, és soltera i filla de Falset.

A finals d'aquest any, d'un total de 871 habitants (457 homes i 414 dones), 402 no saben llegir (183 homes i 219 dones), equivalent al 46'15% de la població.

Al *juny del 1921* un inspector visita les escoles i exposa: el mestre Vallès té 49 alumnes matriculats, una assistència mitjana al curs de 28, i 38 en el moment de la visita; el local és en regulars condicions, té poca capacitat i no es pot millorar. La mestra Llorens té 37 alumnes matriculades, una assistència mitjana de 23, i 35 en el moment de la visita; el local, amb prou capacitat, és en regulars condicions higièniques.

Al setembre d'aquest any pren possessió de l'escola de nens *Emili Ortega Sardà*, i de l'escola de nenes, en propietat, *Teresa Nolla Mestre*.

A les Peces, mentrestant, sol·liciten una escola mixta.

Al *març del 1922* l'Ajuntament no en té ni cinc «para satisfacer los haberes de los empleados, así como tampoco... los alquileres de las Escuelas Nacionales del actual ejercicio... Serán satisfechas dichas cantidades tan pronto haya la suma necesaria».

A l'abril, l'Ajuntament acorda denegar la petició de les Peces per crear una escola mixta en aquell lloc. Argumenten: que d'Albinyana al barri no hi ha la distància reglamentària per poder sol·licitar l'escola i que el camí és en bon estat i no és creuat per cap rec ni cap torrent; i que el segon tinent d'alcalde (Bartomeu Navarro), que viu a les Peces, no ha demanat mai l'escola; a més, l'Ajuntament no té diners per a les obres, i les escoles del poble veurien molt reduït el nombre d'alumnes.

L'escola mixta de les Peces acabarà fent-se. Com que d'aquesta qüestió l'autor ja n'ha parlat al treball «Notícies de les Peces», publicat a *Miscel·lània Penedesenca 1995*, no és cas de repetir-ho.

Al setembre d'aquest any pren possessió, en propietat, de l'escola de nenes *Júlia Mestre Bander*.

El 1924 torna l'inspector i repeteix el que va dir al juny del 1921.

A les Peces ja tenen l'escola mixta, malgrat tot. Al novembre pren possessió, com a mestra interina, *Mª Cinta Bernad Tomàs*, de Tortosa. L'escola és inaugurada solemnement, amb una festa, el 13 de desembre, dissabte.

L'any 1925 és curull de novetats. Les mestres no paren de promoure activitats. Llegim al *Baix Penedès*, la primavera d'aquest any, que al local del Centre Catòlic d'Albinyana es va fer una festa, en la qual una secció d'«eixerides noies», dirigides per la professora Júlia Mestre, féu un recital de cançons rítmiques, acompanyades a l'harmòni per la professora de piano Lola Robert i Solà, de ca l'Americano; la nena Carmeta Miró i Inglès, de cal Ganso del carrer Quintanes, fou

aplaudida en representar el monòleg *L'enjogassada*. També es van representar, per les nenes, al local esmentat, les comedietes *Les bones obres*, i *Vostè, senyor galant*. La mestra de les Peces tampoc no s'està quieta: dirigeix la representació teatral de *Puesto d'honor*. El Baix Penedès comenta amb malícia, en al·lusió a Mre Cinta Bernad: «El poble està orgullós de tenir una professora tan bona en tots sentits».

Però heus aquí que aquest any 1925 hi ha a les Peces mala maror, de la qual es fa ressò el periòdic satíric i anticlerical *La Campana de Gràcia* en cinc cartes aparegudes del 21/3 al 16/4 signades per «Un sagristà sense feina». La darrera diu:

«... al poblet de les Peces... ja tenim una altra senyora mestra; ja han canviat la que teníem. Crec que és més jove, aquesta. Jo crec que no ensenyarà ni més bé ni més malament que l'altra. Però tot serà que aquest senyor rector... no vulgui li ensenyi més de raó... Si no ho pot aconseguir, també la farà marchar [sic] com a l'altra...»

Efectivament, des del 18 d'octubre d'aquell any 1925 hi ha a les Peces nova professora, que es diu *Lídia Llevaria Aragonès*, substituïda a mig desembre per la «maestra nacional en propiedad» *Cristina Luisa Rojo Larrinaga*.

La picabaralla entre el rector Flavià Olivé i la mestra Cinta Bernad havia dividit els habitants del barri de les Peces. Substituïda la professora, al cap d'un any i mig és canviat el sacerdot.

La penúria econòmica de l'Ajuntament del 1922 és només un record. A la sessió municipal del 30/4/1925 s'acorda, «en vista de la optimista situació econòmica del Municipio», «emprender las oportunas gestiones para instalar la construcción [sic] de un nuevo edificio para Escuelas Nacionales». Aquest optimisme no durarà gaire.

A l'octubre del 1926 pren possessió una nova mestra per a les nenes d'Albinyana: *Antònia Nolla Sabater*.

L'any 1928 és de vaques «flaques»; el 2/7 el Consistori «da cuenta de la difícil situación en que se encuentra el Municipio por falta de fondos con que atender a las más apremiantes necesidades, no pudiendo ni pagar el sueldo de sus empleados».

Els mestres Joan Pascual Olivé (nascut a la Bisbal el 1910 i mort a Albinyana el 1985) i Dolors Gabarró Massa (nascuda a Premià de Mar el 1914), que van ensenyar de lletra a tres generacions d'albinyanencs.

El 1930, a mitjan març, es pren l'acord de traslladar l'escola de nenes d'Albinyana «a otro local que por sus dimensiones y demás condiciones pedagógicas [sic] no sea inferior al local que actualmente ocupa». Així, es lloga per 290 ptes. l'any el primer pis de la casa del carrer Nou, núm. 23, propietat de Josep Ribas Jové, de ca la Rosa. Però al cap de quinze dies es fan enfe, revoquen l'acord anterior i lloguen, per 200 ptes., el local ofert per Josep Casellas Nin a l'extrem del carrer Quintanes.

Al cens d'aquest any 1930, d'un total de 801 albinyanencs, en compten 276 d'analfabets, que suposen el 34'40%. Les xifres van millorant; les escoles —a empentes i rodolons— donen el seu fruit.

En aquest moment, segons el cens esmentat, hi ha al terme d'Albinyana els següents pedagogs:

Jaume Seró Navàs, de 29 anys, natural de Cabacés, viu al carrer Bonastre núm. 6; cobra 3.000 ptes. per la feina; és casat amb Mercè Perí Sentís, de 26 anys, de Torroja; tenen un fill de 2 anys dit Pere.

Elvira Cañellas Marcè, de 26 anys, soltera; guanya 3.000 ptes.; és filla de Ramon Cañellas Biosca i d'Adela Marcè Solé. Viu al carrer Major, núm. 32.

Carme Miró Inglès, de 19 anys, soltera, filla de Ramon Miró Mañé i Teresa Inglès Gustems. S'està al carrer Quintanes, núm. 22.

Ramona Miquel Martí, de 36 anys, natural de Cubells (Lleida), casada amb Joan Balust Riba, de Vimbodí, que és xofer; tenen dos fills dits Jacint i Mercè, i viuen al carrer Quintanes, 35; cobra 3.000 ptes.

Cristina Luisa Rojo Larrinaga, mestra de les Peces; té ara 38 anys i és soltera. Nascuda a Sant Sebastià —alguns papers diuen València i Venta de Baños, però, en nota manuscrita i signada, ella dóna la indicada ciutat—; cobra 3.000 ptes. i viu en aquell barri, sola, al carrer de la Plaça, núm. 30.

A les Masies del Torrent, a cal Ramonxí, apareix un altre mestre, *Joan Sonet Riambau*, solter, de 21 anys, fill de Joan Sonet Mata i de Dolors Riambau Mitjans.

Al pressupost municipal per al 1932 apareix una assignació de 125 ptes. per al lloguer de l'escola de nens a Jaume Carner, i de 200 ptes. per a la de nenes, al carrer Quintanes, núm. 3, a Josep Casellas Nin, de can Joan del Magí al carrer Nou; la Festa de l'Arbre és subvencionada amb 25 ptes.

A l'octubre els col·legis són visitats per una inspectora, que es queixa de les males condicions de l'aula dels nens; amenaça amb «llevar la correspondiente denuncia a sus Superiores de no buscarse una manera de ponerla en condiciones aceptables». L'Ajuntament parla amb l'amo del local perquè faci les obres que calgui, encara que apugi el lloguer. El propietari fa comptes i diu que fixaria el lloguer, acabades les reformes, en 225 ptes. Al Consistori li sembla car i es pren l'acord d'habilitar la planta baixa de l'Ajuntament per a escola de nens.

A *començament del 1933* la casa on hi ha l'escola de nenes és adquirida per Sebastià Vidal Andreu, que vivia al carrer de Santa Llúcia.

En un *cens del 1934*, de tot el grapat de mestres esmentats el 1930 hi ha només les professores Rojo i Miquel i el senyor Seró, a més de Joan Sonet.

El mestre Seró —ens han explicat— s'emportava a la nit els alumnes a l'enlairat raval de la Canal i els donava lliçons d'astronomia.

La guerra començà al juliol del 1936, i a l'agost d'aquest any l'Ajuntament incauta la casa del carrer Nou, núm. 5, dita ca l'Americano, per destinar-la a local de l'Escola Nova Unificada. Al mes següent comencen les obres i aviat engeguen les classes.

En aquella dolorosa època, en un padró de *desembre del 1938*, trobem al terme d'Albinyana la professora Rojo, que segueix a les Peces, i, a més:

L'escriptor Joan Perucho, el nom del qual porten les escoles d'Albinyana.

Carme Robert, soltera, nascuda a Valls, de 24 anys, que s'està a Albinyana des d'en fa quatre; viu a dispesa al carrer Bonastre, a cal Pau de la Canal.

Fernando Serrano Alentorn, de 29 anys, que en porta 2 a Albinyana; és de Llanera de Ranes (València), casat amb Maria Perales Seguí, de Xàtiva; tenen una filla dita Mª Fernanda i viuen al carrer Quintanes.

Al juny del 1943, acabada la guerra més de quatre anys enrere, es promou expedient per construir, per compte de l'Estat, un edifici escolar a Albinyana. Per a aquesta finalitat, la Corporació acorda: 1) Adquirir els terrenys que calgui; 2) Una vegada comprats, i comptant amb el títol de propietat, l'Ajuntament els cedirà a l'Estat perquè pugui començar la construcció de l'edifici; 3) De conformitat amb el Decret de 16/6/1934, s'aprova l'aportació, per l'Ajuntament, del 15% de l'obra.

Al gener del 1944 prenen possessió de les seves respectives escoles, a Albinyana, la mestra *Dolors Gabarró Massa* i *Joan Pascual Olivé*, ella nascuda a Premià de Mar el 1914 i ell a la Bisbal el 1910. Alhora pren possessió del col·legi de les Peces *Francisco Estevan Martín*, que aconsegueix que li emblanquinin l'habitatge particular i li instal·lin un parell de bombetes.

A finals del 1945 es practica un cens: d'un total de 585 pobladors del terme, comptem 94 analfabets, que equivalen al 16'07%. El mestre Pascual viu al carrer del Castellot, núm. 1, i la senyoreta Gabarró al carrer Quintanes, núm. 6. Trobem *Magí Miró Urpí*, de 24 anys, que viu a cal Maginet, a les Masies del Torrent, fill de Joan Miró Mañé i Rosa Urpí Cañellas.

Al cens del 1955 trobem casats els mestres d'Albinyana, que viuen, formant família, al carrer Quintanes, núm. 6; van tenir tres fills.

A les Peces hi ha una mestra, *Maria Mercadé Olivé*, de 26 anys, soltera, que s'està al carrer de la Plaça núm. 7. Apareix una «maestra nacional» a la masia núm. 5 de les del Torrent: *Lidia Miró Urpí*, de 24 anys, germana del Magí que hem trobat deu anys enrere.

Els mestres Pascual-Gabarró van educar tres generacions d'albinyanencs; ell havia estat professor a Olost abans d'arribar a

Albinyana; i ella al Mas d'en Bosch, terme de Vila-rodona. L'home morí al juny del 1985. La muller es jubilà el 1984.

Més endavant s'inauguraren les escoles noves, a peu de carretera, en terreny que fou de cal Xaconín de la Torreta. En una vintena d'anys, entre titulars i suplents, hi ha una llarga processó de mestres. Per exemple:

Joan Roda Prats, que fou enterrat a Albinyana al maig del 1975.

Ángel-Luis Gordo Pérez, de León (1976-77).

Agustín-Manuel Ramos García (1978-79).

Miguel-Ángel Pérez (1980-81).

Antonio Casas, de Lleida (1981-82).

Jordi Miralles, de la Sènia (1983-84).

Gemma Martí (1984).

Mre Dolors Massana, de Cambrils (1984).

Encarnació Sánchez, dita *Nani*, de Vilanova (1985).

Anna Tarragó, de Tarragona (1986).

Maria Rovirosa, del Vendrell (1987).

Maria Gual, de Torredembarra (1988-89).

Trini Mir Hernández, nascuda a Torredembarra i procedent de l'Arboç (setembre 1988), que tant ens ha ajudat en l'elaboració d'aquest treball.

Montserrat Roig, d'Alcover (1990).

Rosa Nin, del Vendrell (1991).

Rosa Fonollosa (1992).

Montserrat Bellpuig, del Rourell (1993).

Montserrat Marsal Ricart, de Balaguer (1994).

Isabel Anton Valentí, de Tarragona (1994-95)...

Aquestes escoles, fins ara sense nom, foren batejades, el 28 d'abril del 1995, amb el nom de «Joan Perucho», poeta i escriptor vinculat a Albinyana. L'acte fou molt lluït, en una tarda inclement; el presidí el conseller d'Ensenyament Joan Mre Pujals, que pronuncià unes sentides paraules; van parlar també el batlle Antoni Meillado, la directora de les escoles Trini Mir, i la persona que signa aquest treball; acabà amb unes paraules d'agraïment del senyor Perucho i amb l'entrega, a cada assistent, d'un quadern molt ben girbat on es recollien articles del poeta, tots relatius a Albinyana.